

v prvi polovici sedanjega stoletja premožne kmetovavce, pridne obertnike in brihtne umetnike, ki so dalječ okoli sloveli, povedali bi bili, da se jim je po farnih šolah pokazalo, kakšen sad donša pridnost in rednost. Ker tako je mislil sloveči mož, ko je izgovoril pomenljive besede: „Hočem svoj narod v obertnosti podučevati“.

Vse drugačna slika stavi se nam pred oči, kadar pogledamo iz Českega na ogersko deželo. Tudi tukaj ni manjkalo mož, kateri navdušeni potezovali so se za napredovanje, tudi ljudstvo ni bilo neobčutljivo do dobrot, ki so se jim ponujale po novih vredbah blažene cesarice, tudi cesarske vradnije so storile, kar so mogle, da bi se spolnovala volja blage cesarice. Dvoje pa je zadrževalo, da so zaostale te krasne dežele, po katerih prebivajo krepki narodi, toliko časa za nemško-slavjanskim deželam. Pervo je bila vstava, po katerih je bila dežela podložna toliko in toliko velikašem, stavili so pa ti svoj ponos v to, da po svojih zemljah niso hotli druge poti nastopiti, kakor tisto, po kateri so nekdej hodili; drugo pa je bilo versko razkolništvo. Protestantje na Ogerskem od nekdej niso zaupali temu, kar je katoliška gosposka ukazovala, ali kar se je vpeljalo med katoličani, in so temu nasprotovali. To se je posebno vidilo pri šolskih in cerkvenih zadevah, ker so samostalnost tako dalječ terdili, da niso hotli nič vediti od splošnega nadzorništva, brez kterega vendar država obstati ne more. Ker je ta čas povsod še latinsčina vladala, tistih pogubljivih jezikovih preprirov, vsled kterih je Madjar tlačil Rumane in Slavjane, tačas še ni bilo, začeli so se pozneje.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Glej tečaj III.)

XXII.

Stopnjevanje prilogov.

Pristopimo pa kar k opombam, ker od zgledov tukaj ni kaj posebnega omeniti.

Lastnosti reči se le v primeri z lastnostmi drugih reči dajo staviti se na višjo ali nižjo stopnjo, n. p.: V domači vasi mi je bila naša cerkev naj lepša cerkev na celem svetu, ker druge nisem poznal; mislil sem, da na celem svetu ni večje hiše, kakor Urbanova, in preštevaje hiše po vasi, rekel sem: Francetova hiša.

je za Urbanovo naj lepša v celi vasi. Kerčmar v vasi, ki je imel kakih tisuč forintov premoženja, bil mi je naj bogatejši mož na celem svetu.... Tako tedaj lastnosti reči se le z ozirom na druge reči stavijo v drugo ali tretjo stopnjo. Poprimem se tukaj še druge prilike.

Vol je velika žival, koza je velika žival, ovca je velika žival. Primerimo pa te troje reči med sabo, bomo rekli: Vol je naj večji zmed teh treh žival, ovca pa naj manjša; primeri pa ovco, mačko, zajca, — rekel bodeš: Ovca je naj večja žival; ali primeri vola z velbljudom in slonom, pa porečeš: vol je naj manjša žival.

Cvirn (za vezanje) je tanek. Cvirn (za šivanje) je tudi tanek. Svilna nit je naj tanjša med temi tremi rečmi.

Primerimo pa: cvirnato nit, špago, vozno verv, — vidimo, da je cvirnata nit naj tanjša med temi tremi.

Kako se nareja druga in tretja stopnja pri prilogih, pové nam gramatika v dotičnih opombah. 6. točka pravi: Pri primerjanji dveh oseb ali reči v ravni stopnji rabimo besedi *so* (ebenso), *als* (tako) kakor; v drugi stopnji pa samo *als* — kakor (kot).... Tedaj dvoje besed *kakor* ali *kot*. Ktero je boljše? ali je vse jedno, če rečem: naša hiša je lepša, *kakor* vaša... ali: naša hiša je lepša, *kot* vaša. Nemogoče, da bi bilo to vse jedno, eni še celó stavijo *ko*, kar je pa (po mojih mislih) napčno. Razloga med temi tremi besedami je bistvena, čemu tri besedice, ako so vse jedno. Želeti bi bilo, da bi se kateri naših veljavnih jezikoslovcev oglasil in nam razložil natanjčni pomen teh besedic.

Kar sem o teh besedah pozvedil ali po raznih spisih najdel, bilo bi to le:

1. Prav dostikrat je beseda *kot* germanizem... Je postavljen kot vradnik (tedaj ni vradnik). Boljši pisatelji se ogibujejo teh germanizmov, n. p.: Kako bi jaz dalje vredoval (scilicet) list, jaz zvest državljani, verin kristijan in katoliški duhoven, ker.... (Einspieler).

2. Ko je temporale ali vez v hipotetičnih stavkih, in se ne sme rabiti v primerjavnih stavkih.

3. a) *Kot* se rabi pri imenih in je vez subjektivna, n. p.: Bolje vem, kot ti. Če dobro storiš, si mi tako ljub, kot tvoj brat; b) *kakor* se rabi, kedar se primerja povedek ali celi stavek z drugim, n. p.: Bolje bere, kakor piše. Več si upa, kakor premore.

Podoben je bolj divji zveri, kakor človeku, kedar....

Po mojih mislih bi bilo pravilnejše, da bi pisali *kod*, kakor kot; ali se ne dá kod izpeljati iz kdo? — Vidi se tudi, da nekteri pišejo kod.

Omeniti še moram, da si mi vez (tako — kakor) vse preveč nemška zdi. „Naprej“ je pisal z drugačnimi bolj slovanskimi vezniki; le škoda, da ne beremo več njegovih krasno pisanih sestavkov.

V nekterih spisih rabijo v drugi (sodnji stopnji) pri prilogah sklanjavo po spolu, tedaj: lepša obleka. Toda od tega nas je podučil „Tovars“ preteč. I. stran 16. —

Zeleti bi bilo, da bi nam tudi zastran primerjavnih besedic kdo zmed učenih jezikoznancev pravo povedal. (Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

IV.

U. Unikrat si djal, da bi se praznik, svet dan, smel imenovati tudi god (dies festus, Festtag); — od kod pač to imenovanje?

T. God je v stsl. hora, tempus (opportunum); godina hora, dies; godišče tempus, annus; v nsl. je tempus, dies festus; v ruskem se zove tako leto; v hrovaškem tudi gostija, v serbskem slovesnost.

U. God moj je, kadar obhajam spomin svojega patrona, priprošnjika ali zavetnika pri Bogu.

T. Tisti god se imenuje po nemški Namenstag, po rus., polj., čes. imeniny, po serb. godovni dan, ali imendan.

U. Po moji misli se lepo vjemajo različni pomeni v slovanskih jezikih; kadar je v letu posebin god, se slovesno ali praznično obhaja, velikrat z gostijo, in mati večidel kaj čez ponev ali prav za prav v ponev veržejo!

T. Sicer pa pomeni god kar godina, hora (ura sowohl die Stunde, als das Stunden zeigende Werkzeug).

U. V slovenskem vendar le imenitni, slovesni čas?

T. Pa tudi pripravi čas; torej goditi komu (gratum esse, morem gerere); goditi se (contingere, fieri); v